

Раздел V

КУЛЬТУРА Ў ФОКУСЕ СМІ

АСАБЛІВАСЦІ ІНТЭРВ'Ю З ЛІТАРАТУРАЗНАЎЦАМІ Ў АЎТАРСКАЙ ПЕРАДАЧЫ Н. ГАЛЬПЯРОВІЧА «СУРАЗМОЎЦЫ»

А. П. Бязлепкіна-Чарнякевіч

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
a.biazlepkina@gmail.com*

Аналізуецца спецыфіка інтэрв'ю з літаратуразнаўцамі: абмеркаванне вузкас спецыяльных метадалагічных і метадычных пытанняў, гаварэнне пра сябе і іншых. неўсвядомленае адказванне на пытанні ў стылі «sapienti sat».

Ключавыя словы: Янка Купала; класіка; гэндар; літаратуразнаўства; Ірына Бурдзялёва; Пятро Васючэнка; Ігар Запрудскі; Святлана Калядка; Іван Штэйнер.

PECULIARITY OF INTERVIEWS WITH LITERARY RESEARCHERS IN THE AUTHOR'S PROGRAM OF N. HALPYAROVICH «INTERLOCUTORS»

A. P. Biazlepkina-Charnyakiievich

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: A. P. Biazlepkina-Charnyakiievich
(biazlepkina@gmail.com)*

The peculiarity of interviews with literary experts are analyzed: discussion of about highly specialized methodological and methodical questions speaking,

about themselves and others, unconscious answering questions in the «sapienti sat» style.

Key words: Yanka Kupala; classics; gender; literary studies; Iryna Burdzialiova; Pyotr Vasyuchenka; Ihar Zaprudsky; Sviatlana Kalyadka; Ivan Shteiner.

Аўтарская праграма Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» (канал «Беларусь 3», а таксама аднайменны канал на youtube.com) надзвычай каштоўная для сучаснай беларускай культуры: аўтар дае слова не толькі публічным асобам (як, напрыклад, Раіса Баравікова ці Людміла Рублеўская), але і тым, каго ведаюць пераважна калегі-спецыялісты. Пра ступень вядомасці шырокай публіцы паасобных мовазнаўцаў ці літаратуразнаўцаў можна спрачацца, але многія з іх, нават маючы багаты досвед выкладання, не заўсёды маюць значны вопыт узаемадзеяння з журналістамі і іх неспецыялізаванай аўдыторыяй. А стварэнне 15-хвіліннай перадачы – задача ці не больш складаная за стварэнне перадачы гадзіннай.

Размова з прафесіяналам у любой галіне рызыкаўная, бо суразмоўцы будуць весці ў глыб сваёй прафесіі, а журналіст мусіць трымаць размову на тым узроўні, на якім яна будзе зразумелая і цікавая масаваму гледачу. Але ў выпадку з літаратуразнаўцамі аўтар перадачы Н. Гальпяровіч трапляе ў складаную сітуацыю, бо, з’яўляючыся пісьменнікам, ён выступае ў пэўнай ступені заангажаванай асобай (напрыклад, ён не хавае зацікаўленасці ў крытычным поглядзе літаратуразнаўца Ігара Запрудскага на сваю творчасць).

Абмежаванне праграмы па часе і заглыбленасць самога аўтара перадачы ў літаратурны працэс прыводзяць да пэўнай баналізацыісэнсаў і імёнаў для непадрыхтаванай аўдыторыі. Так, пра Янку Купалу прама ці апасродкавана гаварылі чацвёра з пяцёрых літаратуразнаўцаў, што трапілі ў фокус увагі гэтага даследавання: Ігар Запрудскі згадаў біяграфічны раман Алега Лойкі пра Янку Купалу [1], Іван Штэйнер сцвердзіў, што Купала дагэтуль у нас не прачытаны [2], Пятро Васючэнка адзначыў, што няможна не любіць Купалу, Коласа і Багдановіча [3], а Ірына Бурдзялёва назвала Купалу тым чалавекам, якога яна выбрала, каб у яе была магчымасць сустрэцца з любой гістарычнай асобай [4].

У вачах непадрыхтаванай аўдыторыі, чые веды пра беларускую літаратуру абмежаваны школьнай праграмай, гэтыя адказы выглядаюць банальнымі, калі не сказаць пустымі, бо постаць Янкі Купалы – першая асацыяцыя да ўсёй беларускай літаратуры. Але канкрэтна для гэтых

літаратуразнаўцаў згадка пра Янку Купалу якраз вельмі напоўненая мноствам сэнсаў. Напрыклад, Пятро Васючэнка – аўтар найсучаснейшых даследаванняў па творчасці Купалы, літаратуразнаўца фактычна вярнуў сімвалізм як эстэтычны кірунак і Купалу, і беларускаму літаратурнаму працэсу, бо да таго творчасць Купалы значна спрашчалі. Але ў перадачы пра такі ўнёсак П. Васючэнка не гаворыцца, бо гэта відавочныя рэчы ў літаратуразнаўчых і калялітаратурных колах. І для кожнага з літаратуразнаўцаў-выкладчыкаў гаварэнне, разуменне і перачытванне твораў Янкі Купалы – будзённасць, не заўсёды відавочная шараговым гледачу праграмы.

Некаторыя адказы могуць наогул выклікаць недавер. Калі І. Штэйнер разважае пра літаратуру нон-фікшн і прызнаецца, што чытае Мантэня [2], то гэта выглядае як мінімум нечакана. Але калі ведаць, што адна з выпускніц яго кафедры, Ірына Бажок, на момант інтэрв’ю абараніла дысертцыю пра эсэістыку (таму ўзняе Мантэнь, бацька сучаснага эсэ), а іншая, Ганна Новік, – ужо пісала дысертцыю пра літаратуру нон-фікшн, то няма нічога дзіўнага ў такіх літаратурных зацікаўленнях.

У інтэрв’ю з літаратуразнаўцамі закранаюцца пытанні канцэптуальныя, пра якія напісаны кандыдацкія і доктарскія дысертцыі, напрыклад, пытанне шматмоўнасці беларускай літаратуры XIX ст., згаданае ў інтэрв’ю з Ірынай Бурдзялёвай [4], даследавалася і сцвярджалася ў навуковых работах М. Хаўстовіча і Ж. Некрашэвіч-Кароткай. Але пытанні, звязаныя з літаратурай, маюць пэўную падступнасць: гэта сфера выглядае такой дасяжнай, у якой нібыта ўсе разбіраюцца і могуць мець сваё меркаванне. А абгрунтаваць навуковыя тэзісы перад непадрыхтаванай публікай у 15-хвіліннай перадачы – невыканальная задача, але такія пытанні закранаюцца.

Ратуе, верагодна, тое, што аўдыторыя не заўсёды разумее, якога ўзроўню складанасці пытанне было толькі што закранута ў размове. Напрыклад, І. Штэйнер у нязмушаным пераліку кажа пра спецыфіку нацыянальнага гумару («смах скрозь слезы»), пра голад у літаратуры, пра даследаванне страху ў літаратуры [2], а сам з’яўляецца аўтарам грунтоўных манаграфій на гэтыя тэмы.

Пры аналізе пяці інтэрв’ю выразна заўважна, што суразмоўцы-мужчыны актыўней гавораць пра сябе і менавіта сваё бачанне літаратуразнаўчых праблем, таксама актыўна выяўляе сваю пазіцыю даследчыца жаночай паэзіі Святлана Калядка, якая нават сама

падкрэслівае, што сучасныя аўтаркі сталі смялей за сваіх папярэдніц, яны ўжо самі ствараюць новыя літаратурныя традыцыі [5], а вось Ірына Бурдзялёва, расказваючы пра свае літаратуразнаўчыя дасягненні, заўважна «схавалася» за аб'ектамі сваіх даследаванняў: палову перадачы яна расказвала пра нядаўна памерлага Пятра Васючэнку, пра яго самога, яго манеру кіравання кафедрай, пра ўласную прадмову да кнігі ягонага выбранага, потым – традыцыю гатычнага рамана ў беларускай літаратуры і Ганну Мастоўскую [4]. Але выбарка недадаткова рэпрэзентатыўная, каб вызначыць, ці гэта асабістыя характарыстыкі суразмоўцаў, ці наступства сацыялізацыі ў адпаведнасці з полам, ці выпадковасці мантажу гадзіннага запісу, з якога трэба было пакінуць 15 хвілін.

Суразмоўцы Н. Гальпяровіча кідаюць складаныя ці парадаксальныя думкі, расказваюць пра важныя праблемы (напрыклад, згаданая І. Запрудскім сітуацыя ў беларускай літаратуры з біяграфічнымі творамі [1]), але невідавочна, як гэта можа быць успрынята шараговымі гледачамі (прынамсі, на YouTube.com у гэтых перадач параўнальна няшмат праглядаў, неадпаведна іх высокай якасці). Але ўсе гэтыя перадачы могуць выконваць не толькі інфармацыйную ці забаўляльную функцыю, але таксама і адукацыйную, то бок могуць выкарыстоўвацца пры выкладанні беларускай літаратуры. А пры наяўнасці каментавання ці нават арганізаванай дыскусіі гэтыя перадачы набываюць той аб'ём і тое значэнне, якое яны патэнцыяльна маюць.

Бібліяграфічны спасылкі

1. Суразмоўцы. Ігар Запрудскі. Аўтарская перадача Н. Гальпяровіча [Электронны рэсурс]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xCjXjyvrPSw>, 01 ноября 2022 (дата звароту: 29.08.2023).
2. Суразмоўцы. Іван Штэйнер. Аўтарская перадача Н. Гальпяровіча [Электронны рэсурс]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9blv5NEpt2M>, 17 декабря 2018 (дата звароту: 28.08.2023).
3. Суразмоўцы. Пятро Васючэнка. Аўтарская перадача Н. Гальпяровіча [Электронны рэсурс]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zn3kisHXzgo>, 26 ноября 2018 (дата звароту: 29.08.2023).
4. Суразмоўцы. Ірына Бурдзялёва. Аўтарская перадача Н. Гальпяровіча [Электронны рэсурс]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FAV3paqozcY>, 11 декабря 2021 (дата звароту: 31.08.2023).
5. Суразмоўцы. Святлана Калядка. Аўтарская перадача Н. Гальпяровіча [Электронны рэсурс]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NwesLYtjb90>, 05 ноября 2019 (дата звароту: 31.08.2023).